

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สภาพความเป็นสังคมเมือง (urbanization) ของกรุงเทพมหานคร เป็นผลมาจากการพัฒนาทางการเมืองที่มุ่งเน้นยกระดับความทันสมัย (modernization) โดยมุ่งเป้าหมายที่ "ความสุขและความรุ่งเรืองของประชาชน" เป็นสำคัญ ดังนั้น จึงเป็นการสะท้อนถึงมิติเพียงด้านเดียวของการพัฒนา โดยเป็นการเน้นถึงมิติทางด้านประสิทธิภาพประสิทธิผลในการพัฒนาทางด้านวัตถุหรือทางด้านเศรษฐกิจให้กับประชาชนโดยฝ่ายรัฐบาล โดยละเลยไม่คอยให้ความสนใจต่อมิติด้านการพัฒนาการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การเป็นสังคมเมืองของ กทม. นั้น เกิดจากการเป็นเมืองหลวง เป็นศูนย์รวมความเจริญอันเป็นผลมาจากการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ก่อให้เกิดความซับซ้อนในวิถีชีวิตทางสังคม และยิ่งส่งผลต่อมนุษย์ในสังคมเมืองที่ยังจะมีความซับซ้อนมากขึ้น เพราะมนุษย์เราไม่ได้ต้องการได้รับการบำบัดเฉพาะความต้องการทางด้านชีววิทยาพื้นฐาน เช่น อาหารและเครื่องดื่มเพื่อการอยู่รอดเท่านั้น แต่มนุษย์มีความต้องการในบางสิ่งบางอย่างที่มากไปกว่า เป็นความต้องการในลักษณะนามธรรม เช่น ความยุติธรรม ความเสมอภาค การเรียกร้อง และความภูมิใจในตัวเอง เมื่อไม่ได้รับในสิ่งที่ต้องการ อาจนำไปสู่ความแปลกแยกจากสังคม หรือความเหินห่างทางการเมือง

ในทางรัฐศาสตร์ถือว่า การเรียกร้องทางการเมือง เป็นการแก้ปัญหาความตึงเครียดของระบบการเมืองที่ได้ผลกระทบบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เพราะการเป็นชุมชนเมืองใหญ่ที่มีภาวะความทันสมัย มีการพัฒนายกระดับการศึกษา ถ้าระบบการเมืองเพิกเฉยต่อการเรียกร้องทางการเมืองของประชาชน ก็อาจก่อให้เกิดความตึงเครียดในระบบการเมืองได้ และความตึงเครียดนี้ถ้าทวีความรุนแรงขึ้น ก็อาจคุกคามต่อความอยู่รอดของระบบการเมืองได้ อาจก่อให้เกิดการใช้กำลังหรือความรุนแรงทางการเมือง หรือทำให้ประชาชนเกิดความเหินห่างหรือแปลกแยกทางสังคมหรือทางการเมืองได้ แม้ว่าโดยส่วนใหญ่แล้ว เมื่อเป็นสังคมเมืองที่มีความทันสมัยมากเท่าใด มักนำไปสู่ความเหินห่างหรือความแปลกแยกจากสังคม (social alienation) มากกว่า ความเหินห่างทางการเมือง (political alienation)

การพัฒนาทางการเมืองไทย ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดสภาพชุมชนเมืองใหญ่เช่นกรุงเทพมหานครเท่านั้น สิ่งที่มาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้คือ การเพิ่มระดับของความคาดหวังในการปรับปรุงวิถีชีวิตของบุคคลให้มีความเป็นทันสมัยตามสภาพความเป็นอยู่ เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของคนชนบทเข้าสู่เมือง ซึ่งเป็นวิถีทางเดียวที่ทำให้ความคาดหวังนั้นเป็นจริงขึ้นมาได้ ซึ่งในอีก

แง่มุมหนึ่งอาจมองได้ว่า ไม่เพียงแต่เป็นการเพิ่มระดับความคาดหวังเท่านั้น แต่ความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศที่ควรมีการกระจายความเจริญออกสู่ชนบท แต่การพัฒนากลับกระจุกตัวมารวมอยู่ในเมืองใหญ่ อันเป็นเหตุชักนำให้เกิดการย้ายถิ่นฐานจากชนบทที่ไร้ความหวังมาสู่สังคมเมืองใหญ่ที่มีช่องว่างแห่งการแสวงหาโอกาสในการปรับปรุงวิถีชีวิตให้ดีขึ้นมากกว่า

ในขณะที่ช่องว่างของระดับความแตกต่างทางด้านการพัฒนาระหว่างเมืองหลวง คือ กทม. กับชนบทนั้นยังมีมาก เกิดการกระจุกตัวโดยมีการเคลื่อนย้ายของคนจากชนบทเข้าสู่เมือง แต่ชีวิตในเมืองหลวงนั้น ก็ก่อความกดดันแก่คนในสังคมมาก มักทำให้คนในเมืองเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย คับข้องใจ ไม่ศรัทธา หรือเกิดความเห็นห่างทางการเมือง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ทำไมคนไทยมักไม่แสดงออกถึงความไม่พึงพอใจต่อระบบการเมืองการปกครอง แม้เกิดความไม่พอใจ ก็มักจะไม่แสดงออก ค่อนข้างจะเฉื่อยชา และไม่ผูกพันกับสถาบันทางการเมือง

จุดนี้จึงเป็นสิ่งที่น่าจะให้ความสำคัญว่า ทำไมความเห็นห่างทางการเมืองของคนไทย จึงมิได้เป็นตัวทำลายระบบหรือทำลายระบบการเมืองแต่อย่างใด แม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหาความตกต่ำทางเศรษฐกิจ การว่างงาน ปัญหาอาชญากรรม ความเสื่อมทรามทางศีลธรรม ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงของคนในสังคม ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานราชการ แต่ทำไมวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย หรือคน กทม. ก็ยังคงดำเนินอย่างปกติ ไม่แสดงออกถึงความเดือดร้อนหรือคับข้องใจแต่อย่างใด

เหตุผลที่อาจจะนำมาอธิบายในเรื่องนี้ได้ ก็น่าจะเป็นเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองทัศนคติ และความเชื่อของคนไทย รวมถึงลักษณะของสังคมไทย ที่มีการสั่งสอนให้คนไม่ตระหนักถึงประสิทธิภาพของตนในทางการเมือง รักความสนุกสนานเฮฮามากกว่าจะเอาจริงจังกับชีวิต รักความเป็นอิสระไม่ผูกพัน (anomic individualism) กับสถาบัน หรือกลุ่มทางสังคมการเมือง การยอมรับในอำนาจ การยอมรับในลักษณะที่อยู่ใต้การปกครอง (subordinate) หรือสภาพที่เป็นอยู่มากกว่าการเสี่ยงที่จะต่อสู้เรียกร้อง และพร้อมที่จะเน้นการปรับตนเอง (autoplasmic) ให้เข้ากับระบบที่เป็นอยู่ หรือไม่ก็ถอนตัวออกไปในลักษณะที่เฉื่อยชา เฉยเมยมากกว่าจะมุ่งเน้นเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม อย่างเช่นพวกนักปฏิรูปหรือนักปฏิวัติ

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยในบทที่ 5 สามารถนำมาสรุปผลได้ดังนี้

1. ความรู้สึกเห็นห่างทางการเมืองของชาว กทม. ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ซึ่งแสดงว่า คน กทม. ส่วนใหญ่ยังคงมีความศรัทธาต่อระบบการเมืองอยู่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 เพศชายส่วนใหญ่มีความเห็นห่างทางการเมืองต่ำ ขณะที่เพศหญิงมีความเห็นห่างทางการเมืองปานกลางค่อนข้างสูง แสดงว่า ชาว กทม. เพศชาย ไม่ค่อยมีความรู้สึกเห็นห่างทางการเมือง ในขณะที่ ชาว กทม. เพศหญิงมีความรู้สึกเห็นห่างทางการเมือง

1.2 ผู้ที่มีอายุน้อยถึงกลางคนส่วนใหญ่มีความเห็นห่างทางการเมืองต่ำ หรือไม่คิดว่าตนมีความรู้สึกเห็นห่าง ในขณะที่ผู้มีอายุเกิน 50 ปีขึ้นไป มีความเห็นห่างทางการเมืองสูง

1.3 ด้านระดับการศึกษา พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาในระดับประถมและมัธยมศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นห่างทางการเมืองปานกลางค่อนข้างสูง โดยผู้ที่มีการศึกษาในระดับประกาศนียบัตร ส่วนใหญ่มีความเห็นห่างทางการเมืองสูง ในขณะที่ผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีความเห็นห่างทางการเมืองปานกลางค่อนข้างต่ำ

1.4 ด้านอาชีพ พบว่า ข้าราชการส่วนใหญ่มีความรู้สึกเห็นห่างทางการเมือง ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ ส่วนพนักงานรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่มีความรู้สึกเห็นห่างทางการเมืองสูง ผู้ประกอบธุรกิจหรือค้าขาย ส่วนใหญ่มีความเห็นห่างปานกลางค่อนข้างต่ำ ผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้างหรือบริการ ส่วนใหญ่มีความเห็นห่างทางการเมืองค่อนข้างสูง พวกนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้สึกเห็นห่างทางการเมืองปานกลางค่อนข้างต่ำ ผู้ใช้วิชาชีพ ส่วนใหญ่มีความเห็นห่างทางการเมืองในระดับปานกลาง ส่วนผู้ที่ทำอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจาก 6 กลุ่มข้างต้น เช่น แม่บ้าน ผู้ว่างงาน ส่วนใหญ่มีความเห็นห่างทางการเมืองสูง

1.5 ด้านรายได้ มีข้อน่าสังเกตว่า ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ต่อเดือน มีความเห็นห่างทางการเมืองต่ำ ในขณะที่ผู้ที่มีรายได้สูงกว่า 10,000 บาทต่อเดือน มีความเห็นห่างทางการเมืองปานกลางค่อนข้างสูง แต่ไม่ว่าจะมีรายได้ระดับใด ก็มีแนวโน้มที่จะศรัทธาต่อผลงานที่ผ่านมาของรัฐบาลในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ แต่ยังคงมีความรู้สึกชื่นชอบต่อระบบการเมืองการปกครองรูปแบบนี้อยู่

1.6 ด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครนั้น ไม่มีผลต่อความแตกต่างกันในระดับของความรู้สึกเห็นห่างทางการเมือง

2. ความรู้สึกเห็นห่างทางการเมืองที่มีต่อสถาบันหรือกิจกรรมทางการเมืองการปกครอง พบว่า

2.1 ความรู้สึกเห็นห่างที่มีต่อประสิทธิภาพของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของประเทศ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

2.2 ความรู้สึกเห็นห่างที่มีต่อหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากและเคารพเสียงข้างน้อย ความสำคัญของการเลือกตั้ง อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ

2.3 ความรู้สึกเห็นห่างที่มีต่อการได้รับความเสมอภาคทางด้านกฎหมายและ
ทางการเมือง และความคาดหวังต่อการทำงานของฝ่ายบ้านเมือง อยู่ในระดับต่ำ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นห่างกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

ผลการวิจัยนี้ พบว่า ความรู้สึกเห็นห่างทางการเมืองมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่ผกผัน
กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเหมือนเป็นการช่วยยืนยันความเชื่อหรือ
ผลงานการวิจัยที่ผ่านมา โดยกลุ่มตัวอย่างนี้ ส่วนใหญ่มีความรู้สึกเห็นห่างทางการเมืองไม่มาก
นัก โดยในพวกที่มีความรู้สึกเห็นห่างทางการเมือง มักไม่ค่อยเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทาง
การเมืองในรูปแบบต่าง ๆ โดยมักจะเป็นพวกที่รู้สึกว่าตนเองไร้อำนาจ ไร้ความหมาย จนไม่สนใจ
ต่อเรื่องราวทางการเมืองการปกครอง และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่มีความรู้สึกเห็นห่างแต่ยังคง
อยากมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง

และผลที่ได้จากการวิจัย ที่มีลักษณะผิดปกติในบางตัวนั้น ผู้วิจัย ยอมรับว่า เป็นผลมา
จากความผิดพลาดในการสุ่มสำรวจ เช่น ในกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่มีความสนใจต่อข่าวสาร และมี
กิจกรรมในทางการเมืองน้อยกว่าที่ควรนั้น อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ที่ปัจจุบันคงต้องยอมรับว่า นิสิตรุ่นใหม่ ๆ มีความสนใจต่อเรื่องราวทาง
การเมืองการปกครองน้อยมาก ยิ่งถ้าเทียบกับนิสิตรามคำแหงคงจะยิ่งเห็นได้ชัด หรือการเข้าไป
สุ่มสำรวจในแฟลตชุมชนบ่อนไก่ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่แม้เป็นผู้ใช้แรงงาน หรือพวก
ประกอบการค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสนใจ มีความรู้ต่อเรื่องราวทางการเมือง
ดี และในชุมชนแห่งนี้ยังมีศูนย์ประสานงานชุมชนสัมพันธ์ของพรรคการเมืองหลายพรรค ทำให้
ชาวแฟลตบ่อนไก่ ค่อนข้างเกาะติดสถานการณ์ทางการเมืองการปกครอง และมักเป็นสมาชิก
พรรคการเมือง ประกอบกับพวกที่อยู่ในอาชีพรับจ้างและ/หรือบริการในบางส่วน ซึ่งมีจำนวนพอ
สมควร ก็เป็นพวกที่มีอาชีพเป็นมอเตอร์ไซด์รับจ้างตามซอย ซึ่งก็กลายเป็นพวกที่มีเวลาว่างพอ
สมควร ในการที่จะติดตาม พูดคุย หรือถกเถียง เกี่ยวกับเรื่องราวทางการเมืองการปกครอง

อาจสรุปได้ว่า ความแตกต่างในสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมบางอย่าง มีผลต่อ
ความรู้สึกหรือทัศนคติที่มีต่อการเมือง โดยอาจก่อให้เกิดความรู้สึกศรัทธาหรือความรู้สึกเห็นห่าง
ทางการเมือง โดยการวิจัยนี้ จะเน้นถึงความเห็นห่างทางการเมือง ดังตารางที่ 6.1

ตารางที่ 6.1 สรุปความเห็นห่างทางการเมืองจำแนกตามสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม

ทัศนคติทางการเมือง		ความรู้สึก เห็นห่าง	ความรู้สึก ไร้อำนาจ	ความรู้สึก ไร้ความหมาย	ความรู้สึก ไร้ประสิทธิภาพ	ความรู้สึก โดดเดี่ยว	ความรู้สึก แปลกแยก
เพศ	ชาย	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำมาก
	หญิง	สูง	สูง	ปานกลาง	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ
รวม		ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ
อายุ	18 - 25 ปี	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำมาก
	26 - 35 ปี	ปานกลาง	สูง	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ
	36 - 50 ปี	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ต่ำ	ต่ำ
	51 ปีขึ้นไป	สูง	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำมาก	ต่ำ	ต่ำ
รวม		ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ
ระดับ การศึกษา	ประถมศึกษา	ปานกลาง	สูง	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ
	มัธยมศึกษา	ต่ำ	สูง	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ
	ประกาศนียบัตร	สูง	สูง	ปานกลาง-ต่ำ	ต่ำมาก	ต่ำ	ต่ำ
	ปริญญาตรี	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ
	สูงกว่าปริญญาตรี	ปานกลาง	ต่ำมาก	ปานกลาง-ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำมาก
รวม		ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ
อาชีพ	ข้าราชการ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ต่ำ	ต่ำมาก
	รัฐวิสาหกิจ	สูง	สูง	ปานกลาง	ต่ำมาก	ปานกลาง	สูง
	ธุรกิจ/ค้าขาย	ปานกลาง-ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ
	รับจ้าง/บริการ	สูง	สูงมาก	ต่ำ	ต่ำมาก	ต่ำ	ต่ำ
	นิสิต/นักศึกษา	ต่ำ	ต่ำมาก	ต่ำมาก	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำมาก
	ผู้ใช้วิชาชีพ	ต่ำ	ต่ำมาก	ต่ำมาก	ต่ำ	สูง	ต่ำมาก
	อื่นๆ เช่น แม่บ้าน	สูง	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง
รวม		ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ
รายได้ (บาท/ เดือน)	ต่ำกว่า 5,000	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำมาก
	5,001 - 10,000	ปานกลาง	สูง	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ
	10,001 - 30,000	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ต่ำ	ต่ำ
	30,001 - 50,000	สูง	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำมาก	สูง	สูง
	สูงกว่า 50,000	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำมาก
รวม		ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ
ระยะเวลาที่ อยู่ใน กทม.	ไม่เกิน 10 ปี	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำมาก
	เกิน 10 ปี	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ
รวม		ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำมาก	ปานกลาง	ต่ำ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจเบื้องต้น ดังนั้น ผลของการวิจัยจึงมีลักษณะเป็นภาพรวม ดังนั้น ในการทำการศึกษาวิจัยต่อไป ควรสนใจศึกษาให้ชัดเจนในบางจุดหรือบางประเด็นมากกว่า เช่น ศึกษาถึงองค์ประกอบของความเห็นห่างทางการเมืองในด้านใดด้านหนึ่งเฉพาะ หรือศึกษาการเมืองโดยเน้นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น สถาบันผู้นำค่านิยม หรือศึกษาถึงพฤติกรรมทางการเมืองที่แสดงออกในลักษณะที่สนับสนุนหรือทำลายระบบ

2. ปัญหาในการให้คำจำกัดความที่เด่นชัดของแนวความคิดเรื่อง ความเห็นห่าง นำไปสู่ปัญหาเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือวัด เพราะยังไม่สามารถที่จะหาตัวชี้ (indicator) ของผู้ที่มีความเห็นห่างทางการเมือง ที่เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทย ที่มีความแตกต่างอย่างมากกับสังคมตะวันตกได้ และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอามาตรวัดของนักวิชาการตะวันตกมาใช้ในบางส่วน โดยพยายามปรับปรุงให้เข้ากับสังคมไทย ทำการเปลี่ยนแปลงเฉพาะแค่ถ้อยคำมากกว่าเปลี่ยนแปลงนัยสำคัญทางความหมายของมาตรวัด ดังนั้น ในการวิจัยต่อไป น่าจะมีการสร้างมาตรวัดที่มีความเหมาะสมกับวัฒนธรรมสังคมการเมืองของไทยมากกว่านี้

3. ผู้วิจัยคิดว่าควรทำการศึกษาต่อว่า เพราะเหตุใดความรู้สึกเห็นห่างทางการเมืองของคนไทย จึงมิใช่ตัวแปรที่ทำลายหรือทำลายระบบการเมือง หรือทำลายตัวบุคคลเอง เช่น การฆ่าตัวตาย อย่างในสังคมตะวันตก และอะไรที่ทำให้พฤติกรรมทางการเมืองของคนไทย มักแสดงออกมาในรูปของความเฉื่อยชา เฉยเมย หรือเป็นพลังเงียบ มากกว่าจะออกมาในรูปของพฤติกรรมที่ทำลาย หรือทำลายระบบการเมือง